

یزد

استان یزد در قسمت مرکزی فلات ایران و در حاشیه ی دشت های کویر لوت، با مساحتی حدود ۱۳۱ هزار و ۵۵۱ کیلومتر مربع، چهارمین استان وسیع کشور محسوب می شود. این استان از شمال غرب با استان سمنان، از غرب با استان اصفهان، از جنوب غرب با استان فارس، از شرق با استان خراسان شمالی، از شمال شرق با استان خراسان رضوی و از شرق و جنوب شرق با استان کرمان همسایه است. مرکز استان یزد، شهر یزد است و شهرهای مهم آن عبارتند از: ابرکوه بافق، تفت، مهریز، میبد، اردکان.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان یزد در دامنه «سلسله کوه های مرکزی ایران» واقع شده و از پستی، بلندی، چاله ها و کفه های کویری متعددی تشکیل شده است. ناهمواری های استان مشتمل بر تپه های پای کوهی، دشت ها، بیابان ها، نواحی کویری و تپه های ماسه ای است. در استان دو رشته کوه متفاوت از هم وجود دارد. اولی بخشی از کوه هایی است که در جهت شمال غربی - جنوب شرقی از مرکز ایران عبور می کنند و به «کوه های مرکزی ایران» معروف هستند. دومی شامل رشته کوه هایی می شوند که در مناطق مرکزی، شمالی و شرقی استان قرار دارند. «رشته شیرکوه» که مانند دیواری قسمت های مرکزی استان را از بخش غربی آن یعنی «چاله ابرقو» جدا می کند، همواره از برف و یخ پوشیده شده و در تامین آب شهرهای یزد، تفت و مهریز نقش مهم و اساسی دارد و در ادامه حیات شهرهای بزرگ یزد، تفت و مهریز نقش مهم و اساسی دارند.

بلندترین ناحیه استان یعنی «رشته کوه های شیرکوه» با ارتفاع ۴۰۷۵ متر، در بخش جنوب غرب استان قرار گرفته و با جهت شمالی شرقی جنوب شرقی استان را به دو قلمرو «شرقی» و «غربی» جدا می کند و اما پست ترین ناحیه یزد، شمال تا شمال شرق را در بر می گیرد که همراه با «باتلاق های نمک» است.

یکی دیگر از ناهمواری های استان وجود است که «دشت رسوبی یزد»، در فلات مرکزی ایران، از حوزه های مهم جغرافیایی کشور محسوب می شود. این دشت رسوبی از «دامنه شیرکوه» در جنوب آغاز می شود و با شیب ملایمی تا «کویر سیاه کوه» در شمال ادامه می یابد.

استان یزد یکی از خشک ترین مناطق حوزه داخلی کشور به شمار می آید که حدود ۵/۱۲ میلیون هکتار از منابع طبیعی را در حاشیه کویر مرکزی ایران در بر گرفته است. این استان از نظر پستی و بلندی تنوع فراوانی دارد، به طوری که ارتفاع آن از سطح دریای آزاد در نقاط مختلف متفاوت و از حدود ۸۵۰ متر در اطراف ریگ

زرین تا حدود ۴۰۰۰ متر در شیرکوه متغییر است. همچنین دشت های کویری استان، همانندی زیادی با دشت کویر و دشت لوت دارند. عمده ترین کویرهای استان یزد شامل کویر سیاهکوه، کویرریگ زرین، کویرالله آباد، کویر ساغند، کویر دره انجیر، کفه مهدی آباد، کویر مروست، کویر ابرکوه و کفه تاغستان می باشد.

از نظر آب و هوایی؛ استان یزد به دو علت اساسی دارای «آب و هوای خشک» است. اول آنکه بر روی «کمر بند خشک جهانی» واقع شده و دیگر آنکه از دریا های آزاد عمان و خلیج فارس و دریاچه های داخلی و بادهای رطوبت زای دریایی بسیار دور است. یکی از عوامل مهمی که باعث اعتدال نسبی آب و هوای یزد شده وجود ارتفاعات مهم در اطراف منطقه است، به طوری که در بهبود هوای استان اثر گذاشته و لذا محیط زیستی مناسبی را در منطقه به وجود آورده است. البته به جز منطقه کوهستانی شیرکوه، سایر نقاط استان یزد، اقلیم گرم، خشک و بیابانی دارد که از غرب و جنوب غربی به طرف شمال شرقی و شرق خشک تر می شود.

استان یزد، همچنین، با قرار گرفتن در بخش مرکزی فلات ایران و نیز به علت وجود کویرهای بزرگ لوت، دشت کویر تا دریاچه نمک قم، کویر نمک هرات، مروست تا کویر نمک ابرکوه و باتلاق گاوخونی دارای نا مناسب ترین عوامل طبیعی حاکم بر فلات مرکزی ایران است. به این معنی که؛ این استان به لحاظ واقع شدن در مرکز ایران و دوری از دریا شرایط آب و هوایی ویژه ای دارد. از یک طرف بلندی های شمالی البرز و غرب زاگرس، مانع نفوذ رطوبت های خزری و مدیترانه ای است و از سوی دیگر مجاورت استان یزد با کویر خشک و پهناور ایران مرکزی موجب آب و هوای خشک صحرائی می گردد و به همین دلیل بارش سالانه اندک، رطوبت نسبی ناحیه و نوسانات شدید درجه حرارت سبب گردیده تا استان یزد یکی از خشک ترین استان های کشور باشد.

پس به طور کلی؛ قلمرو وسیعی از استان یزد از نظر تقسیمات اقلیمی، زیر پوشش اقلیم های خشک و فرا خشک قرار گرفته است. دور بودن منطقه از سفره های آب وسیع، کمی مقدار بارندگی و بالا بودن میزان تبخیر، عامل اصلی این خشکی به شمار می آید. فقط گستره های نیمه مرتفع و مرتفع کوهستانی استان که به علت پدیده های جوی، باران بیشتری دریافت می کنند، در گروه اقلیم های نیمه خشک و نیمه مرطوب قرار می گیرند.

سیستم بارندگی استان یزد از نوع مدیترانه ای است که در قلمرو این استان، از سمت شرق و شمال به سمت غرب و جنوب، بر میزان بارندگی و بارش افزوده می شود، بارش اندک همراه با تبخیر شدید، دور بودن از دریا، نزدیکی با کویر خشک و پهناور نمک، رطوبت نسبی کم همراه با گرمای بسیار، از عواملی هستند که استان یزد را به گونه خشک ترین استان ایران در آورده است.

گذشته از آن، در این منطقه نوسان شدید درجه حرارت نیز وجود دارد.

به این ترتیب، آب و هوای استان یزد به علت قرار گرفتن در کمر بند خشک جهانی، دارای زمستان کوتاه، سرد و مرطوب است که از آبان ماه شروع شده و تا اواخر بهمن ادامه دارد و در مقابل از تابستان گرم، طولانی و خشک برخوردار است که از اسفند ماه تا مهر به طول می انجامد.

به طوری که در مناطق کویری استان، نظیر کویر سیاهکوه، ریگ زرین و دره انجیر، میزان بارندگی سالانه با نوساتی در سالهای خشک و تر، نزدیک ۵۰ میلی متر است. ولی در ارتفاعات استان نظیر شیرکوه، باجگان، بن لخت و ندوشن، میزان بارندگی از حدود ۳۰۰ تا ۴۵۰ میلی متر متغیر است.

علاوه بر موارد ذکر شده؛ وزش باد در استان یزد که یکی از استان های کویری کشور به شمار می آید، از اهمیت خاصی برخوردار است. جریان باد به طور کلی به دلیل تغییرات دمایی و یا ورود سامانه های گرم و سرد به

منطقه به وجود می‌آید. وزش بادهای سیاه در استان یزد به دلیل برخورداری از اقلیم خشک امری عادی به شمار می‌آید. باد غالب در استان، بیشتر باد شمال غربی است که به خصوص از اواسط بهار تا اوایل پاییز می‌وزد. اما بادهای جنوب شرقی در شش ماه اول و بادهای غربی در چهار ماه از سال، یعنی از آبان تا بهمن در مراتب اهمیت بعدی قرار دارند.

پیشینه تاریخی

استان یزد از سرزمینهای کهن و تاریخی ایران زمین است. در بعضی از منابع تاریخی، بنای اولیه برخی از شهرهای این استان چون میبد را به سلیمان پیغمبر، یزد را به ضحاک و اسکندر مقدونی و ابر کوه را به ابراهیم پیغمبر نسبت داده اند که این خود بیانگر قدمت و دیرینگی پیشینه تاریخی و فرهنگی سرزمین و مردم این دیار است. مجموعه آثار باستانی پراکنده موجود در این استان نیز به سهم خود گویای این پیشینه تاریخی است. آثاری چون دست افزار های سنگی بدست آمده از دره های شیر کوه، نگاره های روی تخت سنگ کوه ارنان، تکه سفالهای منقوش نارین قلعه میبد متعلق به دوره عیلامی، غارهای استان و آثار معماری و شهر سازی باستانی نشان می دهد شهرنشینی در یزد، در چهار نقطه باستانی مهریز و فهرج، یزد، رستاق و میبد و اردکان متمرکز بود. پژوهشگران این منطقه را که در مسیر شاهراه های باستانی ری کرمان و پارس خراسان قرار داشت، جزو سرزمین های دوردست مادها شمرده اند.

تاریخ سکونت انسان در این خطه از هزاره سوم پیش از میلاد فراتر رفته است، به طوری که در عهد پیشدادیان طوایف در حال کوچ از بلخ به پارس، این سرزمین را یزدان، نامیدند و از آن زمان به بعد یزد محل عبادت شد. از مهم ترین مراکز اسکان اولیه این سرزمین به مهرپادین یا مهریز، پهره یا فهرج، خورمیش، ادر یا اردکان، شواز، قلاع موبدان در میبد، طرنج، عقدا و اشکذر می توان اشاره کرد. شهر یزد به عنوان محلی پاک و مقدس در رأس تمام آبادی های مزبور قرار داشته است.

به عقیده مورخان، بنای یزد، توسط یزدگرد اول ساسانی بوده و وجه تسمیه یزد را با نام «یزدگرد اول» و واژه «یزش» را با معنای «ستایش و نیایش» مترادف دانسته اند. یزد، یعنی آفریننده خوبی ها، پاکی ها و شهر

خداست. نام گذاری این شهر با واژه «ستایش و نیایش» در زبان پارسی میانه و با واژه «یزدان یا یزتان» به معنی پاک، مقدس، فرخنده و همچنین به معنی ذات خدا در ارتباط است.

منطقه یزد بی گمان، در دوران هخامنشی دارای راه های بزرگ و معتبر، راه داری، مراکز پستی و چاپار بوده است. زیرا علاوه بر راه های شناخته شده باستانی، از روی مدارک پیشین، راه های فراموش شده ای نیز که در روزگار باستان به مرکز اقتصادی و فرهنگی ایران باستان می پیوسته به تازگی شناسایی شده اند.

در دوران حکومت ساسانیان، به ویژه در زمان قباد، انوشیروان و یزدگرد اول، این منطقه از جایگاه اجتماعی و اقتصادی ویژه ای برخوردار بوده و به عمران و آبادی آن، توجه بسیار شده است.

در دوره اسلامی، سرزمین یزد به دست مسلمانان افتاد و قبایل عرب به سوی ایران سرازیر شدند. گروهی نیز از قبیله های بنی تمیم و بنی عامر، در کوی عرب های یزد، استقرار یافتند و به شهر یزد، «لقب دارالعباره» دادند.

در سده ۴ و ۵ هـ ق، دیلمیان توانستند، بخش های از غرب و جنوب ایران و عراق را به دست گیرند، با آغاز حکومت دیلمیان؛ تعدادی از علویان به یزد مهاجرت کردند و در کوی حسینیان ساکن شدند.

با روی کار آمدن حکومت سلجوقی در سال ۴۴۳ هـ ق، طغرل سلجوقی، شخصی به نام شمس الملوک ظهیر الدین ابومنصور فرامرز را به حکومت مستقل یزد و ابر کوه منصوب کرد. زمان حکومت ابومنصور فرامرز همزمان با حکومت طغرل، آلب ارسلان و ملک شاه سلجوقی بود و این سلاطین احترام ویژه ای برای وی قایل بودند. پس از مرگ ابومنصور فرامرز، به ترتیب فرزندش موید الدوله ابومنصور علی بن فرامرز، علاالدوله کالیجار و پسرش امیر فرامرز، بر یزد حکومت کردند. اما از آن جا که امیر فرامرز پسری نداشت، حکومت یزد به دو دختر وی واگذار شد و رکن الدین سام بن وردان روز، به اتابکی آنان گماشته شد. بدین ترتیب حکومت یزد، از آل کاکویه به اتابکان یزد انتقال یافت.

رکن الدین سام، پس از زمان کمی، یعنی در سال ۵۸۴ هـ ق، از کار اتابکی دختران امیر فرامرز کنار رفت و برادرش عزالدین، به اتابکی رسید. اتابکان یزد با ایجاد پیوندهای زناشویی، روابط دوستانه ای با سلجوقیان برقرار کردند و مورد احترام و مشورت آنان بودند. اتابکان در آبادی و عمران یزد تلاش زیادی کردند و بناهای زیادی از خود به یادگار گذاشتند.

پس از حمله سپاه مغول به ایران، سلطان ابومنصور اتابک و قطب الدین هرچند پیروزی چنگیز را پذیرفتند ولی توانستند با زیرکی و کیاست، برای حفظ امنیت یزد در مقابل حمله های ویران گر سپاه مغول، جانشینان حکومت خود را به عنوان دست نشانده های مغول، معرفی و نگه دارند. همچنین؛ در این دوره بود که راه داری و نگه داری راه ها، توسط بزرگان و امرا مورد توجه قرار گرفت. با برقرار امنیت و آرامش نسبی در یزد، فعالیت های بازرگانی و پیشرفت شهرها، آبادی ها و مبادله کالاهای مختلف، رونق یافت و کالاهای یزدی تا آن سوی آب های جنوبی ایران، به ویژه هندوستان راه یافت.

سرانجام در سال ۷۱۸ هـ ق، حکومت آخرین اتابک خاندان اتابکان یزد یعنی حاجی شاه بن یوسف، به دست امیر مبارزالدین محمد بن مظفر به پایان رسید. امیر مظفر، بزرگ خاندان مظفر، از نوادگان غیاث الدین خراسانی بود، که در دربار ایلخانان مغول وارد خدمت شد و به حکومت میبید رسید، پس از شکست حاجی شاه بن یوسف از طرف ابوسعید بهادر خان به حکومت یزد رسید. ولی مبارزالدین محمد پس از مرگ ابو سعید بهادر خان دم از استقلال زد و بر کرمان، شیراز و قلمرو حکومت ملوک شبان کاره، در جنوب ایران پیروز شد و بدین ترتیب در سال ۷۲۳ هـ ق، حکومت آل مظفر را تشکیل داد.

منطقه یزد، در طول یک سده فرمان روایی مغول ها بر ایران، بیش از دو برابرگسترش یافت و با مدیریت و تدبیر امیر مبارزالدین محمد، به یکی از مرکز فعالیت سیاسی و اقتصادی کشور تبدیل شد. با درگذشت امیر مبارزالدین محمد در سال ۷۶۵ هـ ق، قلمروی حکومت وی بین پسرانش تقسیم شد، به طوری که سلطان احمد، در کرمان، شاه محمود در اصفهان، شاه یحیی در یزد و شاه شجاع در فارس و بخشی از خوزستان به حکومت پرداختند. حکومت ۷۷ ساله خاندان آل مظفر اوج دوران شکوفایی و بزرگی منطقه از نظر فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی محسوب می شود. از دیگر ویژگی های مهم دوره مظفریان رونق صوفی گری در یزد است شاهان، شاه زاده گان و بزرگان مظفری علاقه زیادی به صوفیان یزد داشتند و در میان خاندان مظفری از احترام ویژه ای برخوردار بودند.

با حمله تیمور لنگ به ایران، در سال ۷۹۵ هـ ق، حکومت خاندان آل مظفر خاتمه یافت. تیمور لنگ پس از استقرار بر ایران، حکومت یزد را به یکی از نزدیکان خود سپرد اما با بازگشت تیمور به ماورالنهر، گروهی به رهبری شخصی به نام آبدار، با تکیه بر محبوبیت خاندان آل مظفر در بین مردم، یزد را از دست حاکم تیموری بیرون آوردند. و به دنبال این جریان سلطان محمد، پسر ابوسعید طوسی، یزد را به دست آورده و استقلال آن را اعلام کرد. در پی این اقدام سلطان محمد، نوه تیمور لنگ، پیر محمد، که در آن زمان حاکم فارس بود به کمک حاکم سیستان همراه با سپاهی ره سپار یزد شده و یزد را به محاصره خود در آوردند و پس از مدت کوتاهی محاصره شهر شکسته شد. تیمور لنگ برای حفظ جایگاه هنری و اهمیت یزد، دستور داد نسبت به مردم این سامان نرمی نشان داده مالیات دو ساله را نگیرند و دستور ساخت برج و باروی شهر و نیز دارالحکومه معروف را داد.

ایالت یزد پس از مرگ تیمور، مدتی محل درگیری نوادگان تیمور، پیر محمد و اسکندر بود. شاهرخ پسر تیمور با پیروز شدن بر دیگران حکومت یزد را به امیر جلال الدین، پسر چخماق سامی سپرد. وی نه تنها با مردم یزد به خوبی رفتار می کرد بلکه برای عمران و آبادی این سرزمین نیز کوشید و بناهای بسیاری از خود بر جای نهاد، که برخی از آن ها هنوز برجای مانده از آثار تاریخی و دیدنی استان یزد به شمار می روند. با روی کار آمدن ترکمانان قراقویونلو و آق قویونلو، یزد از دست تیموریان بیرون آمد و امیران ترکمن، یکی پس از دیگری بر ایالت یزد حکومت کردند.

با تسلط شاه اسماعیل صفوی بر تمام ایران در ۹۱۳ هـ ق، حکومت طوایف گوناگون خاتمه یافت در زمان حکومت شاه تهماسب صفوی، یکی از صوفیان سرشناس به نام نعمت الله باقی، پسر میرزا عبدالباقی، پس از ازدواج با دختر شاه اسماعیل به حکومت یزد رسید.

در پی حمله افغان ها به ایران، مردم یزد، به رهبری میرزا عنایت سلطان، توانستند در مقابل این سپاه مقاومت کنند به طوری که محمود افغان، در گشودن یزد ناکام ماند و راهی اصفهان شد. اما سرانجام اشرف افغان، جانشین محمود، پس از چهار سال نبرد توانست یزد را بگشاید.

اما نادرشاه افشار پس از تاسیس حکومت افشاریه موفق به بیرون راندن افغان ها از ایران شد و پس از این اقدام، محمد تقی خان، خواهر زاده عنایت سلطان را به حکومت یزد منصوب کرد. وی و فرزندانش، تا آخر دوره قاجار، در نقش حاکم یا مستوفی یزد خدمت های ارزنده ای به این سرزمین کرده و آثار تاریخی و بناهای دیدنی بسیاری در یزد به یادگار گذاشتند این منطقه در دوره قاجاریه و پس از آن در آرامش و آبادانی به سر برده و هم اکنون نیز یکی از مهم ترین و ارزشمندترین مناطق ایران است.

اقوام و زبان

مردم استان یزد از نژاد آریادی و ایرانی هستند و به علت موقعیت جغرافیایی ویژه این استان، از آمیختن با نژادهای غیر ایرانی تا اندازه ای مصون مانده اند. در روزگار باستان و با آغاز شهرنشینی در این سرزمین، نژادهای دیگری در این ناحیه زندگی می کردند که با نژادهای اصلی ترکیب شدند. علاوه بر مهاجرت آریایی ها به ایران، در دوره های بعد نیز، گروه های از اعراب، ترک ها، مسیحی ها و کلیمی ها به این منطقه آمده و در این جا ساکن شدند.

مردم استان یزد به زبان فارسی رایج، با پاره ای ویژگی های گویشی سخن می گویند. برخی ویژگی های گویشی در میان شهرستانهای این استان محسوس است. زبان شناسان نیم زبان های جدید ایرانی را به دو دسته غربی و شرقی تقسیم کرده اند. لهجه یزدی جزو نیم زبان های مرکزی دسته غربی است که در بخش غرب فلات ایران، تا حدود مرزهای ایران رواج دارد. علاوه بر این ها، زرتشتیان یزد به زبان نیاکان خویش یعنی زبان فارسی دری سخن می گویند. ولی این زبان به دلیل پاره ای عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی با زبان فارسی ترکیب شده و کم کم به فراموشی سپرده می شود.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان یزد از دیر باز منطقه ای صنعتی بوده و صنایع آن به دو صورت صنعتی و دستی رواج داشته است. فرش بافی، چاقو سازی، سبد بافی، سنگ تراشی، پارچه بافی، زیلو بافی، سرامیک، سفال سازی، کرباس بافی، طلا و نقره کاری از صنایع دستی یزد هستند. این استان از نظر صنایع کارخانه ای اکنون دارای کارخانه های تولیدی بزرگ و کوچک است. علاوه بر کارگاه های کوچک نساجی و شیرینی سازی، که شمار آنها بسیار است، ده ها واحد تولیدی دیگر وجود دارد که در رشته های گوناگون فعالیت می کنند. صنایع ماشینی ریسندگی و بافندگی از سال ۱۳۱۲ هـ ش، در استان یزد پدید آمد. اساس این دگرگونی وجود صدها کارگاه سنتی بافندگی و هزاران بافنده ماهر و هنرمند در این منطقه بوده، که هم زمان با نخستین حرکت های صنعتی شدن ریسندگی و بافندگی در کشور، به مراکز تولیدی کارخانه ای روی آوردند. استان یزد با دارا بودن ۳۳۰ واحد تولیدی نساجی، نیمی از منسوجات کشور را تولید و عرضه می کند و ۷۰ درصد زمینه های اشتغال صنعتی استان یزد، به این صنایع تعلق دارد. علاوه بر صنایع ماشینی و صنایع دستی؛ صنعت شیرینی سازی نیز در استان یزد از قدمتی دیرینه برخوردار است و محصولات آن صاحب شهرتی جهانی هستند که از مرزهای ایران فراتر رفته است. مهم ترین شیرینی جات یزدی با نام های قطاب، پشمک و باقلوا شهرت دارند.

با وجود شرایط آب و هوایی و زیستی نامناسب منطقه، تشکیلات زمین شناختی این استان، ذخیره های بزرگ معدنی را در دل خود، جای داده است، به طوری که می توان این استان را منطقه ای معدنی نامید. بزرگترین قطب های معدنی آهن ایران در استان یزد قرار دارد. همچنین می توان از معادن غنی سرب و روی مهدی آباد، کوشک، دره انجیر و منصور آباد، بوکسیت صدرآباد، معدن اورانیوم ساغند اردکان که در نوع خود در خاورمیانه بی نظیر است، مس اردکان و تفت، نام برد. گذشته از این ها، معدن های فلزی، سنگ های تزئینی با کیفیت بسیار بالا، مانند: مرمر، مرمریت، گرانیت، چینی و نیز موادی چون باریت، گچ، فسفات، نمک به فراوانی در سطح استان یزد وجود دارد.

استان یزد در بخش کشاورزی به دلیل خشکی آب و هوا و میزان بارندگی کم در بین استان‌های ایران، کمترین اراضی کشاورزی را به خود اختصاص داده است. عمده محصولات کشاورزی یزد شامل خرما، پسته و گندم می‌شود.

سوغات

صنایع دستی: انواع لباس‌های ترمه بافی شده، زیلو، سفال، سرامیک با نقش‌های اصیل مرغ و ماهی و خورشید خانم، فرش، گیوه.
بخش شیرینی: باقلوا، پشمک، زولبیا، حاجی بادام، سوهان، قطاب، لوز بید مشک، لوز پسته، لوز نارگیل، لوز زعفرانی.

جاذبه‌های طبیعی گردشگری

ابرکوه: دامنه کوه پوزه سیاه، دامنه کوه سفیدی، دامنه کوه اعلا، دامنه کوه گاشار، دامنه کوه ده عرب، غار اعلا، غار لاحسینی، کویر ابرکوه.

اردکان: کویر اردکان یا ساه کوه، دامنه کوه تپه ریگ، دامنه کوه‌های خذانق، دامنه کوه‌های ندوشن، غار شگفت یزدان، طبیعت بخش خرانق، طبیعت شهرستان اردکان، منطقه چک چکو یا پیریسوز.

بافق: پارک ساحلی زاینده رود در بافق، پارک شهدای زینعلی، تپه‌های شنی در روستای صادق آباد دامنه کوه بن لخت، تپه‌های شنی حسن آباد، چشمه پیروزی، چشمه آب مرغو، چنار ۱۰۰۰ ساله باجگان بافق، طبیعت روستای شادکام، طبیعت روستای قطرم، یا پیر قرم، طبیعت منطقه درند، منطقه حفاظت شده کوه بافق،

منطقه ییلاقی و چنار کهن سال همسک، منطقه بیشه در، منطقه ارس باجگان، نخلستان های شهر بافق

تفت: آبشار دره گاهان، تفرجگاه دره گاهان، دامنه کوه عقاب، چشمه تار مهر، چشمه نصیری، غار نباتی
نصرآباد، طبیعت دامنه شیرکوه، طبیعت دره سیر بیدکان

مهریز: آب معدنی چاه گله، تپه ماهوری کالمند، دامنه کوه ریگ، دامنه کوه مگسل، چشمه فصلی غربال بیز،
چشمه فصلی دامگاهان، حاشیه رودخانه فصلی منشاد، سرو کهن سال مهریز، غار آهکی کوه بیرویه، طبیعت دره
آدروشک، منطقه حفاظت شده حیات وحش کالمند بهادران

میبد: پارک بهاران، پارک رهگذر، کویر ساغند

جاذبه های تاریخی

ابركوه: آب انبار ابركوه، امام زاده سيد احمد، امام زاده شهيدان، درخت سرو ۴۰۰۰ ساله، قلعه رباط، قلعه
عزت آباد، مسجد جامع، مناره مسجد نظاميه، گنبد عالي، خانه آقازاده، يخچال خشتي

اردكان: آب انبار قلعه، آتشكده شريف آباد، آتشكده احمد آباد، امام زاده مير سيد محمد، امام زاده سيد
نورالدين، رباط شاه زاده، رباط خرگوشي، زيارتگاه پير سبز، زيارتگاه پير هريشت، زيارتگاه پيران زرتشتي، زيارتگاه
پير شاه اشتادا يزد، زيارتگاه پيرشاه مهر ايزد، زيارتگاه پيرشاه مراد، زيارتگاه پيرشاه فريدون، تكيه بازار نو، دخمه
هاي شريف آباد، دخمه ترك آباد، حسينييه بازار نو، حمام سعديا، خانقاه اردكان، كارگاه هاي ارده گيري، مقبره
روح الله خاتمي، فرودگاه انگليس ها، مسجد زيرده، مسجد جامع آب انبار دوراه، مسجد زردك موزه مردم
شناسي

بافق: ارگ عبدالرضا خان بافقي، امام زاده عبدالله بن موسي، باغ تيتو، باغ سرچشمه يا باغ سلوچ، باغ
عمارات، باغ سر در صدرآباد، تپه هاي تاريخي قاضي مير جعفر، خانه وحشي بافقي، خانه قاضي مير جعفر، قلعه
كافر، قلعه صادق آباد، قلعه شهرآباد، مدرسه علميه، مسجد سر استخر، مسجد امام حسين (ع)، مسجد حاج
حسين، مسجد چهارده معصوم (ع)، مسجد فاطميه بافق، مسجد آهن شهر، مسجد صاحب الزمان (ع)، مسجد
حاجي سيد حسن، محله لرد، ميدان خان

تفت: آب انبار سرده، آب انبار برسه، آتشکده های زرتشتی، آسیاب و دژ پهلوان، بقعه سید گل گل سرخ توران پشت، بقعه پیر مراد توران پشت، بقعه چهل دختران توران پشت، بقعه شیخ جنید توران پشت، بقعه شاه خلیل ثانی حسینیہ غیاث آباد، حسینیہ شاه ولی، سنگ قبر صفی قلی بیک، سنگ قبر خانس بیگم، قدمگاه مرتضی علی، قلعه شواز، مسجد و حسینیہ محله گرمسیر، مسجد شاه ولی، مسجد شاه یحیی، مسجد جامع پیدا خوید، مسجد شیخ علی بنیمان، مسجد توران پشت، مسجد اسلامیہ یا فراشاه، مزار توران پشت، نقوش تخته سنگ کوه ارنان.

مهریز: آرامگاه شیخ عبدالله، آرامگاه بها الدین، امام زاده پیر غیب، باغ پهلوان پور، برج و آسیاب پیر نورکی، دروازه مهریجر، خانه سر یزد، قدمگاه حضرت علی (ع)، قلعه گبری، قلعه مهرپادین، قلعه خورمیز، قلعه سر یزد، قلعه هرفته، قلعه مروست، قلعه محمد باقری، قلعه ملکی، قنات حسن آباد، قنات شاه حسینی، قنات آب میری، قنات ارزاندازان، قنات بغداد آباد، مسجد باغ بهار، کاروانسرای مدور، کاروانسرای چهار ایوانی، کاروانسرای زین الدین، کاروانسرای کرمانشاه، کاروانسرای نو سر یزد، کاروانسرای شمس، کاروانسرای شاه عباسی، مسجد منگاباد، مسجد سرحوض، مسجد جامع مهرپادین، مسجد جامع باغ بهار، مسجد جامع منگاباد، مسجد جامع خورمیز، نقوش تخته سنگ ارنان.

میبد: آب انبار کلا، چاپارخانه، آب انبار حاج آقا احمد، آب انبار حاج ابوالحسن، آب انبار حاجی رضا، آب انبار حاجی محمد رضا، آب انبار دوشیزه، آب انبار محله بالا بفروئیہ، آب انبار میانی حسن آباد، امام زاده خدیجه خاتون، امام زاده سید ابوالقاسم بیده، امام زاده میر شمس الحق، امام زاده سید صدرالدین قنبر، بافت تاریخی میبد، برج کبوتر خانه، بقعه شیخ ابوالقاسم بفروییہ، برج و بارو و دروازه شارسنان، بنای سلطان رشید، روستای تاریخی خرانق، قلعه نارین، قلعه بشنیغان، قلعه مهرجرد، مسجد جامع میبد، معبد چک چک، موزه زیلو، یخچال قدیمی.

یزد: آتشکده زرتشتیان، آب انبار شش بادگیر، آب انبار فهادان، آب انبار چهار سوق، آب انبار نصرآباد، آب و انبار وقت و ساعت، آب انبار کوشک نو، آب انبار جنگ، آب انبار خواجه دو دهنه، آب انبار دروازه مالمیر، آب انبار رستم گیو، آب انبار باغ گندم، آب انبار بوطیری ابوالمعالی، آب انبار شهدای فهرج، بازار یزد، باغ دولت آباد، بقعه و مدرسه سید شمس الدین، بقعه زرندیان، بقعه سید پنهون، بقعه شاه سید رضا، دخمه زرتشتیان، حاشیه مسیل هنشک، حمام خان، خانقاه شیخ علی بنیمان، خانه لاری ها، خانه ملک التجار، کاروانسرای خان، کاروانسرای خان پنج، کاروانسرای علی آباد، مدرسه ضیائییه، حمام مسجد جامع، حمام گلشن یابزرگ گازرگاه، حمام خان، حمام خرمشاه، خانه ملک زاده، خانه محمودی، خانه مشروطه، عمارت آتش و بهرام، قبر پیر نارستانه، کاروانسرای زین الدین، مقبره شیخ زین العابدین علی خاموش، میدان خان، مسجد بزرگ پشت باغ، مسجد بیاق خان، مسجد چهل محراب، مسجد محله ابوالمعالی، مسجد جامع کبیر، مسجد جامع عتیق، مسجد سرپلک، مسجد شاه عبدالقیوم